

ROZVOJ MALÉHO A STREDNÉHO PODNIKANIA V PPOK

Vladimír Gozora

Katedra managementu, PEF, Vysoká škola polnohospodárska

Tr. Andreja Hlinku 2, 949 67 Nitra

tel.: (087) 513 250

Anotácia:

V procese transformácie a privatizácie hospodárskych subjektov sa v podnikateľskej činnosti výraznejšie presadzujú malé a stredné podniky. Výsledky prieskumu naznačujú diferenciáciu uvedených subjektov z hľadiska početnosti pracovných kolektívov, dosahovanej produktivity práce, hospodárskych výsledkov a likvidity podnikov v roku 1994. Zvýrazňujú príčiny tohoto stavu a v záveroch zovšeobecňujú silné a slabé stránky malého a stredného podnikania v PPOK. Súčasne naznačujú ďalší rozvoj podnikateľských subjektov v sektoroch poľnohospodárstva, potravinárstva a služieb v pôdohospodárstve.

Summary:

The small and medium enterprises are of crucial importance in transformation and privatization process of the economic subjects. Research results show a differentiation of the entrepreneurial subjects from viewpoint of working collectives, labour productivity, economic results and liquidity of the enterprises in 1994. They explain reasons of present position and generalize strengths and weaknesses of small and medium enterprise in the agri- food complex. They also enable further development of the entrepreneurial subjects in agriculture, food industry and services in the agri- food complex.

Kľúčové slová:

malé a stredné podniky, transformácia a privatizácia, reštrukturalizácia, hospodársky výsledok, produktivita práce, likvidita

Key words:

small and medium enterprises, transformation and privatization, restructualism, economic result, labour productivity, liquidity

Trvale udržateľný rozvoj poľnohospodársko-potravinárskeho komplexu, rast jeho výkonnosti a podielu na hrubom domácom produkte je determinovaný podnikateľskou úspešnosťou podnikovej základne. Podnikateľská výkonnosť hospodárskych subjektov je určujúcim faktorom prekonania hospodárskej recesie a vytvorenia podmienok dosiahnutia trvalej hospodárskej prosperity. Preto cieľom nášho príspevku je analyzovať podnikateľskú úspešnosť podnikov vo vybraných sektoroch pôdohospodárstva SR v roku 1994 podľa veľkostných skupín subjektov. Hlavný dôraz sme položili na kategórie malých a stredných podnikov, ktoré na celkových výkonoch participujú až 90 %-ným podielom.

Realizácia predznačeného cieľa si vyžiadala uskutočniť prieskum v súbore 1 035 poľnohospodárskych, 140 potravinárskych podnikov a 120 podnikov služieb. Podkladové údaje sme získali z Centrálnej banky údajov a z informačných listov Ministerstva pôdohospodárstva SR. K hodnoteniu ekonomickej situácie podnikov sme zvolili kategorizáciu podnikov podľa počtu zamestnaných osôb a dosiahnutých výkonov nasledovne:

- a) malé podniky 0-24 zamestnancov a ročným obratom do 20 mil.Sk.
- b) stredné podniky 25-500 pracovníkov a ročným obratom u poľnohospodárskych podnikov do 200 mil.Sk , u potravinárskych podnikov a podnikov služieb do 500 mil.Sk.
- c) veľké podniky nad 500 pracovníkov, nad 200 respektíve 500 mil.Sk ročného obratu.

Výsledky prieskumu naznačujú, že z celkového počtu 1035 poľnohospodárskych podnikov je 52 v kategórii malých podnikov (5,02 %) a 967 v kategórii stredných podnikov (93,43 %). Zvyšok predstavujú veľké poľnohospodárske podniky. Na celkovom počte pracovníkov 138 280 v poľnohospodárskej prvovýrobe malé podniky participujú 0,52 % podielom a stredné podniky 92,21% podielom. Zvyšok pracuje vo veľkých podnikoch.

(Tab. 1.) Pomerne veľké sú rozdiely vo veľkosti podnikových kolektívov podľa organizačno-právnych foriem podnikania i veľkostných skupín podnikov. Pokiaľ v malých poľnohospodárskych podnikoch pracuje v priemere 14 pracovníkov, v stredne veľkých podnikoch pracuje v priemere 132 pracovníkov. Podnikové kolektívy vo veľkých podnikateľských subjektoch uvedený počet niekoľkonásobne prevyšujú.

Značné diferencie sme zaznamenali v dosahovaní podnikateľskej úspešnosti poľnohospodárskych podnikov. Nasvedčuje tomu vykázaná strata na hospodárskom výsledku, ktorá rástla s veľkosťou podnikov. V prepočte na 1 pracovníka je však situácia opačná. Pokiaľ na 1 pracovníka v malých podnikoch pripadalo 72 000 Sk straty a v stredných podnikoch 18 942 Sk, tak vo veľkých podnikoch pripadalo 14 243 Sk straty na hospodárskom výsledku. Predznačený vývoj bol determinovaný veľkou zadáženosťou, nákladovosťou a investičným vstupom do výroby v malých a stredných podnikoch. Vývoj produktivity práce naznačuje, že malé podniky sa s týmto nedostatkom rýchlo vyrovnávajú. Nasvedčuje tomu vyše 770 000 Sk výnosov, ktoré jeden pracovník vyprodukuje v malých podnikoch. V stredných a veľkých podnikoch produktivita práce osciluje na úrovni 320 000 Sk.

Rovnako tak možno hodnotiť úroveň likvidity podnikov. Pokiaľ v skupine malých poľnohospodárskych podnikov koeficient likvidity dosahuje hodnotu 1,22 v skupine stredne veľkých podnikov uvedený koeficient dosahuje hodnotu 2,00. Najvyššiu mieru likvidity dosahujú veľké poľnohospodárske podniky.

Výraznejšia veľkostná diferenciácia podnikov sa ukazuje v sektore potravinárskej výroby. Z celkového počtu 140 potravinárskych podnikov je 5,71 % zaradených v skupine malých podnikov a 84,28 % v skupine stredne veľkých podnikov. Zbytok (10,01 %) tvoria veľké potravinárske podniky. Percentuálny podiel pracovníkov malých podnikov na celkovom počte pracovníkov v potravinárskom sektore je totožný s podielom tejto skupiny v sektore poľnohospodárskej výroby, 74,80% pracovníkov pracuje v stredne veľkých podnikoch a takmer 25 % pracovníkov potravinárstva pracuje vo veľkých podnikoch. Uvedená diferenciácia je založená na existencii pôvodných podnikov a kombinátov, ktoré naďalej fungujú ako celok.

Ekonomický vývoj potravinárskych podnikov mal rovnaký priebeh ako v poľnohospodárskej prvovýrobe. Nasvedčuje tomu dosahovaná strata na hospodárskom výsledku, ktorá v prepočte na 1 pracovníka činila 18 497 Sk. Najvyššiu stratu vykazovali malé a stredné podniky. Produktivita práce takmer štvornásobne presahuje dosahovanú úroveň v sektore poľnohospodárskej výroby. Najvyšší podiel výnosov na 1 pracovníka dosiahli vo veľkých podnikoch (1 297 110 Sk) a v stredných podnikoch (1 171 060 Sk). Vývoj likvidity potravinárskych podnikov mal rovnaký vývoj ako v sektore poľnohospodárstva i keď zaostával za absolútnymi hodnotami.

Vonkajšie makroekonomické prostredie výrazne ovplyvnilo ekonomický vývoj podnikov služieb. Následkom podnikovej divizionalizácie a ekonomického osamostatnenia menších produkčných celkov vzrástol počet malých a stredných podnikov. Ich podiel na celkovom počte podnikov služieb činil 98,30 % a na celkovom počte pracovníkov 84,97 %. Výraznejšie diferencie sú v početnosti pracovných kolektívov, ktoré sa prejavujú najmä v skupine veľkých podnikov. Dosahovaná výška straty na hospodárskom výsledku prepočítaná na 1 pracovníka vo výške 24 413 Sk presahovala dosahovanú úroveň v poľnohospodárskom sektore 1,32 násobne. Úroveň produktivity práce sa priblížila dosahovanej úrovni v sektore potravinárstva. Produktivita práce v malých a stredných podnikoch 3-5 násobne presahovala úroveň veľkých podnikov.

Likvidita podnikov služieb výraznejšie presahovala dosahovanú úroveň v poľnohospodárstve a v potravinárstve ($KL = 2,77$). Vysoká likvidita je determinovaná výrazne presahujúcim objemom likvidných prostriedkov.

Závery a teoretické východiská:

Z predznačených výsledkov prieskumu vyplývajú nasledovné závery:

- transformácia a privatizácia podnikateľských subjektov jednoznačne podporila vznik a rozvoj malého a stredného podnikania v PPK,
- malé a stredné podniky výrazne participujú na výrobe potravín, na biologických a technických službách,
- malé a stredné podniky dosahujú viacnásobnú produktivitu práce oproti veľkým podnikom, čo je prvý predpoklad zhospodárňovania výroby,
- najvyššiu stratu na hospodárskom výsledku dosahujú malé a stredné podniky vo všetkých sektoroch a veľké podniky v sektore služieb,
- najvyššiu likviditu dosahujú veľké a stredné podniky,
- s veľkosťou podnikov rastú rozdiely v ekonomických ukazovateľoch podľa organizačno-právnych foriem podnikania,
- rovnaký vývoj je v úverovej zaťažnosti a finančnej zadáženosti podnikov,
- doterajší vývoj naznačuje postupné prekonanie ekonomickej stagnácie podnikov, výraznejší ekonomický status malých a stredných podnikov pri súčasnom zotrvaní ekonomicky prosperujúcich veľkých podnikov.

Literatúra:

Gozora,V. a kol.: Projekt informačného systému o činnosti a hodnotení podnikateľskej úspešnosti subjektov malého a stredného podnikania v rezorte pôdohospodárstva.

PEF VŠP v Nitre, 1994,str.3-4.

Šimo,D.: Trendy produkcie a spotreby vybraných komodít rastlinnej a živočíšnej výroby na Slovensku. Sborník referátů z medzinárodni vedecké konference k 35.výročí založení fakulty. České Budějovice 29-31. srpna 1995, str. 279-285.

Informácie o stave rozvoja malého a stredného podnikania v rezorte MP SR k 30.4.1995. Bratislava 1995. Informačné listy MP SR.

Štruktúra podnikov a počet pracovníkov vo vybraných sektoroch pôdohospodárstva v roku 1994

Tabulka 1

Ukazovateľ	Počet podnikov			Počet pracovníkov			Priemerný počet pracovníkov v podniku		
	poľnoh. výroby	potrav. priem.	služieb	poľnoh. výroby	potrav. priem.	služieb	poľnoh. výroby	potrav. priem.	služieb
Št. podniky	9	1	3	170	8	59	18,8	8	19,7
Družstevné podniky	28	-	-	379	-	-	13,5	-	-
Neštátne podniky (a.s., s.r.o.)	15	7	12	171	133	159	11,4	19	13,2
Malé podniky (0-24 zam.)	52	8	15	720	141	218	13,8	17,6	14,5
Št. podniky	108	41	43	21410	7028	4955	198,2	171,4	120,8
Družstevné podniky	838	-	-	103822	-	-	123,9	-	-
Neštátne podniky (a.s., s.r.o.)	21	77	62	2275	12886	6973	108,3	167,4	112,5
Stredné podniky (25 - 500 zamest.)	52	8	15	720	141	218	13,8	17,6	14,5
Veľké podniky nad 500 zamest.	16	14	2	10053	6566	1892	628,3	459,0	946,0
Súbor podnikov Slovenska	1035	140	120	138280	26621	14038	133,6	190,2	116,9

**Vybrané ukazatele podnikateľskej úspešnosti podnikov vo vybraných sektoroch
podohospodárstva SR v roku 1994**

Tabulka 2

Ukazovateľ	Hospodársky výsledok za podnik po zdanení			Produkt. práce v tis. Sk výnosov na pracovníka			Likvidita		
	poánoh. výroby	potrav. priem.	služieb	poánoh. výroby	potrav. priem.	služieb	poánoh. výroby	potrav. priem.	služieb
Št. podniky	-427,0	-1342	-3 045	349,32	2586,13	365,95	3,00	1,00	1,53
Družstevné podniky	-1935,9	-	-	943,22	-	-	1,08	-	-
Neštátne podniky (a.s., s.r.o.)	423,9	-601	-352,4	805,33	696,80	2313,09	1,62	0,60	1,98
Malé podniky (0-24 zam.)	-994,0	-693,6	-890,9	770,24	803,99	1786,11	1,22	0,65	1,91
Št. podniky	-7210,1	-6366,9	-4093,8	284,07	1090,18	941,04	2,24	1,99	2,85
Družstevné podniky	-1986,7	-	-	310,74	-	-	2,00	-	-
Neštátne podniky (a.s., s.r.o.)	1445,9	-1402,5	819,7	537,52	1220,80	1481,55	1,63	1,67	2,81
Stredné podniky (25 - 500 zamest.)	-2498,5	-2969,0	-2123,0	316,57	1171,06	1266,39	2,00	1,71	2,83
Veľké podniky nad 500 zamest.	-8949	-9761,1	-5521,6	331,29	1297,11	354,14	2,08	1,87	2,92
Súbor podnikov Slovenska	-2522,7	-3518,2	-2853,9	320,09	1206,27	1154,94	2,09	1,79	2,77